

Samotność bohaterów *Dżumy* w kontekście filozofii egzystencjalnej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Rafał Materek, *Wolność absurda a odpowiedzialność w filozofii Alberta Camusa*, „Zeszyty Naukowe. Zbliżenia Cywilizacyjne” 2017, nr XIII (2), s. 14–15.
- Źródło: Marcin Olszewski, *Drogi absurdu. W stulecie urodzin Alberta Camusa*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2015, nr 35, s. 53–60.
- Źródło: Dorota Bajer, *Egzystencjalizm jako filozofia podmiotu*, „IDEA – Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych”, nr XXIII, t. 2011, s. 115–116.

Samotność bohaterów *Dżumy* w kontekście filozofii egzystencjalnej

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Jeżeli by zapytać statystycznego nastolatka, czego najbardziej się boi, jedną z najczęstszych odpowiedzi będzie samotność. Stan izolacji społecznej, psychicznej, emocjonalnej jest także jedną z najczęstszych przyczyn ludzkiego cierpienia. Człowiek ze swej natury jest istotą społeczną, potrzebuje obok siebie innych, by móc czuć się szczęśliwym. *Dżuma* Alberta Camusa, czytana jako powieść o relacjach międzyludzkich, to utwór właśnie o wspólnocie i poczuciu samotności.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz bohaterów *Dżumy* Alberta Camusa.
- Opiszysz postawy bohaterów powieści wobec epidemii.
- Wskażesz analogie między Bernardem Rieux a Syzyfem.
- Opiszysz samotność bohaterów *Dżumy* w kontekście egzystencjalistycznej koncepcji bytu.

((Dorota Bajer

Egzystencjalizm jako filozofia podmiotu

Omówienie głównych założeń egzystencjalizmu nie jest proste, bowiem koncentruje się on na jednostkowym wymiarze ludzkiego istnienia i nie ma charakteru spójnego systemu filozoficznego [...]. Dodatkową trudność stwarza to, iż koncepcje egzystencjalistów często ewoluowały, ulegały modyfikacjom [...]. Egzystencjalizm to filozofia podmiotu mająca charakter [antynaturalistyczny](#), [antypozytywistyczny](#) i [antyracjonalistyczny](#), która koncentruje się na konkretnym ludzkim bycie zawsze doświadczanym przez jednostkę subiektywnie, wewnętrznie, na zagadnieniach związanych z wolnością, samotnością i skończonością człowieka w świecie, problemach ujmowanych w kategoriach dramatyzmu ludzkiego istnienia. W egzystencjalizmie XX-wiecznym wyróżnia się dwa nurty: [teistyczny](#) i ateistyczny. Do pierwszego zaliczani bywają tacy myśliciele jak Jaspers, Bierdiajew, Szestow, Marcel, do drugiego: Sartre, Camus i niekiedy Heidegger. Wydaje się, że jednym z głównych źródeł egzystencjalizmu jest zwątpienie w racjonalność istoty ludzkiej – fundament starogreckiej, w ogóle europejskiej, [antropologii](#). Zwątpienie to – mające korzenie już w filozofii antycznej – zrodziło sceptycyzm wobec możliwości poznawczych człowieka, wobec jego zdolności do racjonalnego wyjaśnienia zjawisk rzeczywistości pojmowanej w kategoriach [logosu](#). To z kolei powodowało niepokój egzystencjalny wynikający z niemożności zaspokojenia znamiennej dla istoty ludzkiej potrzeby zrozumienia całościowego i ostatecznego porządku rzeczy, a szczególnie sensu skończonego człowieczego istnienia. Świadomość ograniczeń poznawczych człowieka i wynikająca stąd niemożność zrozumienia świata poddanego prawu nieuchronnego przemijania potęgowały lęk przed nieuniknioną śmiercią i rodziły przekonanie o marności tego,

co doczesne. Tak – już w antyku – kształtowała się świadomość tragizmu ludzkiego losu, który zaczynał się jawić w kategoriach **wanitatycznych**, jako zmierzanie ku śmierci. Niepokoje egzystencjalne ulegały i ulegają nasileniu w momentach utraty przez jednostkę lub zbiorowość poczucia bezpieczeństwa w świecie wskutek wojen, rozpadu systemów politycznych, ekonomicznych czy **aksjologiczno-religijnych**, ale także na skutek jednostkowych traumatycznych doświadczeń jak zagrożenie śmiercią własną, bliskiej osoby, wykluczenie społeczne.

Źródło: Dorota Bajer, *Egzystencjalizm jako filozofia podmiotu*, „IDEA – Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych”, nr XXIII, t. 2011, s. 115–116.

((Marcin Olszewski

Drogi absurdu. W stulecie urodzin Alberta Camusa

Do rozpoznania **absurdu**, zdaniem francuskiego filozofa, dochodzi poprzez zetknięcie się z poczuciem absurdalności. Chwile, w których ujawnia się owo poczucie, Camus nazywa momentami przebudzenia świadomości. Sartre, nieco później, trafnie nazwał je iluminacjami rozpacz.

Autor *Mitu Syzyfa* pisał o czterech możliwych doświadczeniach, na gruncie których rodzi się w człowieku owo poczucie absurdalności istnienia.

Pierwszym z nich jest doświadczenie znużenia. Znużenie jest konsekwencją nagłego odczucia mechaniczności i bezsensowności prowadzonego dotychczas życia. Nasz autor mówi wręcz o „rozsypaniu się dekoracji”. W *Micie Syzyfa* stwierdza:

[...] wszystko rozpoczyna się w znużeniu zabarwionym zdumieniem. „Rozpoczyna się”, to ważne. Znużenie jest u końca czynów machinalnego życia, ale inauguruje zarazem ruch świadomości. Budzi ją i prowokuje ciąg dalszy. Jest nim nieuświadomiony powrót do łańcucha albo przebudzenie definitywne².

Drugim doświadczeniem jest odczucie własnej przemijalności. Sytuując się względem czasu stwierdzamy, że każdy kolejny dzień zbliża nas do śmierci. Człowiek, pisze Camus, „należy do czasu i po przerażeniu, które go ogarnia, rozpoznaje w nim swego najgorszego wroga”³.

Poczucie absurdu ujawnia się w lęku przed utratą życia.

Trzecim doświadczeniem, poprzez które przebija absurdalność istnienia, jest poczucie obcości świata. Poczucie obcości rodzi się z odkrycia niehumanitarnej strony rzeczywistości. Camus pisze: „W głębi wszelkiego piękna kryje się coś niehumanitarnej, i te wzgórza, łagodność nieba, rysunek drzew w tej samej chwili tracą iluzoryczny sens, który im przydajemy, i odtąd stają się bardziej odległe niż raj utracony”⁴.

Trochę dalej dodaje: „Świat nam się wymyka, ponieważ na powrót jest sobą samym”⁵. Podobne poczucie powstaje podczas spotkania z innymi ludźmi. Camus pisze, że nawet twarz kochanej osoby wydać się nam może niekiedy zupełnie obca. Obcość innych ludzi przebija ku nam z mechaniczności ich gestów. Camus ilustruje to przykładem człowieka stojącego w budce telefonicznej w trakcie rozmowy. Obserwując go, nie słyszymy o czym mówi, widzimy tylko serie pozbawionych znaczenia grymasów twarzy i gestów. Treścią czwartego z doświadczeń jest świadomość nieuchronności śmierci, w perspektywie której odsłania się, zdaniem Camusa, daremność ludzkiego życia.

[...]

W *Micie Syzyfa* Camus wymienia trzy konsekwencje, jakie wynikać powinny z uświadomienia sobie przez człowieka absurdalności istnienia. Pierwszą konsekwencją, jaką wyciąga z absurdu francuski filozof, jest bunt. Bunt jest dla Camusa permanentnym stanem ludzkiej egzystencji: w każdej chwili przywraca on ostrość problemowi absurdu, wprowadzając jednostkę w stan egzystencjalnego napięcia. Człowiek, pozbawiony odniesień do Boga, zmuszony jest do poszukiwania wartości życia na własną rękę. Zdaniem Camusa, to właśnie poprzez sprzeciw wobec absurdalności istnienia nadajemy

cenę własnemu życiu.

Postacią, w losie której zrealizowała się idea Camusowskiego buntu, jest Syzyf. Skazany przez bogów na niekończące się wtaczanie kamienia na szczyt góry, bohater greckiej mitologii z pogardą patrzy w oczy swojego tragicznego losu. Jego bunt wobec tragicznego losu czyni go zwycięzcą. Świadomość własnego położenia, mimo braku nadziei, nie prowadzi go do rezygnacji. Sprzeciw wobec losu nadaje sens jego absurdalnej egzystencji.

Drugą konsekwencją, o której pisze nasz filozof, jest absurdalna wolność. Źródło owej wolności wypływa ze świadomości śmierci, zatem to jedynie śmierć wyznaczyć może właściwą perspektywę myślenia o wolności. [...]

Trzecią konsekwencją jest etyka ilości. Camus pisze: Oto życie, które jest mi dane; czy potrafię się nim zadowolić? Otóż tu właśnie wiara w absurd oznacza zastąpienie jakości doświadczeń ilością. Jeśli sobie wytłumaczę, że życie ma tylko twarz absurdu, jeśli doświadczam, że cała jego równowaga zależy od ciągłej opozycji pomiędzy moim świadomym buntem a ciemnością, w której ten bunt walczy, jeśli przyjmę, że moja wolność ma sens jedynie w stosunku do jej ograniczonego losu, wówczas powinienem wiedzieć, że nie to się liczy, by żyć najlepiej, ale by żyć najwięcej. Absurd ukazuje człowiekowi niedorzeczność poszukiwania w świecie empirycznym wartości absolutnych, np. absolutnej miłości. Wartości takie mogłyby bowiem być oczekiwane jedynie od Boga, który nie jest obecny w rozważaniach naszego autora.

[...]

Wyraźny krok naprzód w formowaniu się poglądów Camusa stanowi powieść *Dżuma*. W powieści tej następuje znaczące przesunięcie akcentów. Wobec problemu absurdalności staje już nie tylko jednostka ludzka, jak to było we wczesnych dziełach Camusa, ale cała zbiorowość – mieszkańcy miasta Oran. *Dżuma* stawia pytanie o niepodważalną wartość, która określałaby moralną postawę człowieka absurdalnego. Wartość taką odnajduje Camus w poczuciu

braterstwa i międzyludzkiej solidarności. Akcja powieści toczy się w Oranie w czasie epidemii dżumy, wobec której mieszkańcy miasta pozostają bezradni. Wielu obywateli, niedotkniętych jeszcze chorobą, z obawy o własne życie ucieka ze skażonego miasta, pozostawiając w nim zarażoną ludność bez pomocy. Są jednak tacy, którzy postanawiają zostać i mimo beznadziejności sytuacji pomagać uwięzionym w Oranie chorym. Do zdecydowanych na podjęcie walki należy przede wszystkim doktor Bernard Rieux. Jest on ateistą, ale to nie wpływa na jego decyzję o pozostaniu w mieście. Rieux pozostaje dzięki swojej miłości do ludzi i za sprawą poczucia międzyludzkiej wspólnoty. Doktor, w imię niesienia pomocy zarażonym mieszkańcom miasta, gotów jest oddać własne życie. Jego motywacja nie uwzględnia przy tym żadnej nagrody za swoje poświęcenie. Z powodu ateizmu Rieux nie chce również swoją postawą dać świadectwa Bogu. Postawa, którą doktor z Oranu przyjmuje wobec dżumy, jest zupełnie bezinteresowna, a obowiązek udzielania pomocy równie oczywisty, jak szerząca się epidemia. Upór głównego bohatera nie wynika już jednak, jak u Syzyfa, z chęci zwycięstwa nad absurdem. Rieux żyje i pragnie jedynie pomagać ochronić życie innych. W powieści odnaleźć można fragmenty potwierdzające powyższe stwierdzenia:

„Ci, którzy weszli do formacji sanitarnych, nie mieli tak wielkiej zasługi, wiedzieli bowiem, że była to jedyna rzecz do zrobienia: nie wejść do nich to dopiero byłoby niewiarygodne. [...] Ponieważ dżuma stała się w ten sposób obowiązkiem pewnych ludzi, ukazywała się w swej prawdziwej postaci, to znaczy jako sprawa wszystkich”⁶.

W *Dżumie* francuski moralista odkrywa, obok potrzeby indywidualnego szczęścia, istnienie w ludzkiej naturze uczucia więzi z innymi ludźmi. Absurd staje się więc fundamentem oraz spoiwem wspólnoty międzyludzkiej, która oparta jest na braterstwie, nieobojętności, odpowiedzialności i miłości. Interesujące wydaje się być to, że absurdalność ludzkiego istnienia, którą w powieści symbolizuje śmiertelna choroba, jest – w filozoficznym projekcie

Camusa – jednocześnie największym złem, ale i jedynym możliwym miejscem zawiązania się wspólnoty.

Teoretycznym podsumowaniem wątków zawartych w *Dżumie* jest esej filozoficzny *Człowiek zbuntowany*. Podobnie jak w *Dżumie*, tak i w *Człowieku zbuntowanym* spojrzenie francuskiego filozofa na problem absurdu ulega całkowitej zmianie. Absurd przestaje pełnić rolę podstawowego doświadczenia człowieka świadomego, stając się jedynie punktem wyjścia dla buntu. Bunt ma dla Camusa znaczenie pozytywne. Konstytuuje on wartości, w imię których występuje. Jak pisze nasz autor, bunt „odślania to w człowieku, co zawsze domaga się obrony”, jest on pragnieniem sensu i protestem przeciwko niesprawiedliwości. Camus nie rezygnuje ze swojego postulatu absurdalności istnienia, jednakże w buncie odnajduje teraz sens i wartość każdej ludzkiej egzystencji. Jednak wspólnota, która zawiązuje się między zbuntowanymi ludźmi, zostaje ufundowana na absurdzie istnienia. Jest to zatem rodzaj braterstwa w niewoli, które dialog między ludźmi opiera na wspólnym dla wszystkich źródle zła i cierpień, jakim jest absurd.

Źródło: Marcin Olszewski, *Drogi absurdu. W stulecie urodzin Alberta Camusa*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2015, nr 35, s. 53–60.

Tycjan, *Syzyf*, między 1548 a 1549

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

absurd

(łac. *absurdus* – niedorzeczny) to, co jest pozbawione sensu, wyrażenie wewnętrznie sprzeczne

aksjologiczny

(gr. *áksios* – godny, cenny + *lógos* – słowo, nauka) – związany z aksjologią, nauką o wartościach i o kryteriach wartościowania; też: konkretny system wartości

antropologia

(gr. *anthropos* – człowiek + *logos* – nauka) – interdyscyplinarna dziedzina nauki na pograniczu nauk humanistycznych, społecznych i przyrodniczych. Bada m.in. społeczności pierwotne, ich wierzenia i rytuały, funkcjonowanie ludzi w społeczeństwie, a także znaczenie kultury w życiu człowieka, analizuje jej poszczególne elementy, takie jak wartości, zwyczaje, symbole, idee

antynaturalizm

(gr. *anti* – przeciw, fr. *naturalisme* < łac. *naturalis* – przyrodniczy, naturalny, wrodzony) kierunek w filozofii przeciwstawiający się naturalizmowi reprezentowanemu zwłaszcza przez myśl pozytywistyczną

antypozytywistyczny

(gr. *anti* – przeciw, fr. *positivisme*, *positivus* – oparty, uzasadniony) kwestionujący metodologię i wyniki badań nauk pozytywistycznych, które postulowały empiryzm, racjonalizm

antyracjonalistyczny

(gr. *anti* – przeciw, łac. *ratio* – rozum) przyjmujący istnienie prawd niedostępnych poznaniu rozumowemu

logos

(gr. *légein* – zbierać) synonim słowa, rozumienia, rozumu; prawa rządzące rzeczywistością

wanitatywny

(łac. *vanitas* – marność) – motyw nawiązujący do przemijania ludzkiego życia, jego marności, nieuchronności śmierci

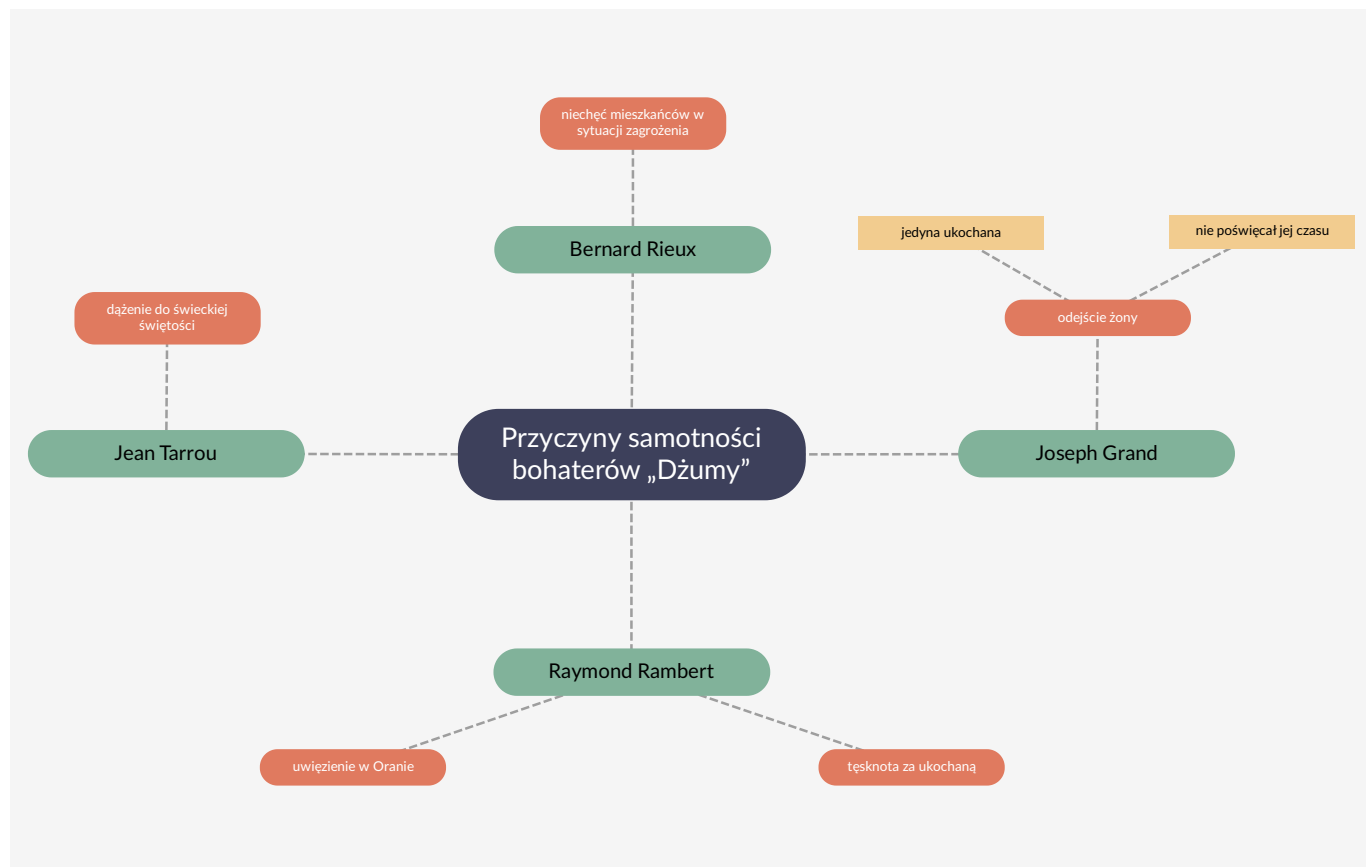
Mapa myśli

Polecenie 1

Na podstawie mapy myśli przeanalizuj zachowania bohaterów i zanotuj pięć synonimów słowa „samotność”, które adekwatnie określałyby stan emocjonalny bohaterów.

Polecenie 2

Zapoznaj się z mapą myśli, na której zostały zamieszczone informacje dotyczące przyczyn samotności bohaterów *Dżumy*. Następnie, odwołując się do treści lektury, zredaguj 4-5 zdaniową wypowiedź dotyczącą każdej postaci, w której wyjaśnisz przyczyny samotności bohaterów powieści.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród poniższych zdań wybierz twierdzenie prawdziwe.

- ☐ Samotność bohaterów ma wymiar przede wszystkim emocjonalny.
- ☐ W *Dżumie* każdy z bohaterów przeżywa samotność podobnie.
- ☐ Dla niektórych okres epidemii staje się czasem zmniejszenia samotności.
- ☐ Przyczyną samotności bohaterów powieści jest wyłącznie izolacja spowodowana chorobą.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, które z poniższych twierdzeń dotyczących egzystencjalizmu są prawdziwe, a które fałszywe.

	Prawda	Fałsz
Egzystencjalizm to spójny system filozoficzny.	☐	☐
Bunt człowieka wobec przemijalności nie ma sensu.	☐	☐
Filozofia egzystencjalna wyklucza wiarę w Boga.	☐	☐
Absurd świata jest podstawowym doświadczeniem człowieka.	☐	☐
Człowiek nie jest odpowiedzialny za zło obecne w świecie.	☐	☐
Nie istnieją wartości absolutne.	☐	☐
Człowieka należy rozpatrywać w jego jednostkowości i wyjątkowości.	☐	☐

Przeczytaj poniższe cytaty z powieści Camusa. Na ich podstawie wyjaśnij, na czym polegała samotność w *Dżumie*.

1.

« Chory czuje się tu bardzo samotny. Pomyślcie więc o kimś, kto ma umrzeć w pułapce, oddzielony od innych setkami ścian trzeszczących od żaru, gdy w tej samej chwili cała ludność rozmawia przez telefon lub w kawiarniach o wekslach, frachtach morskich i dyskontach. Zrozumiecie, jak niewygodna jest śmierć, nawet nowoczesna, jeśli zjawi się niespodzianie w skwarnym mieście.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978, s. 14.

2.

« Przedstawiciel był zawsze samotny i nieufny.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978, s. 55.

3.

(((...) zakonnicy nie mają przyjaciół.
Wszystko złożyli w Bogu.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978,
s. 199.

4.

((Tak więc każdy musiał zgodzić się
żyć z dnia na dzień, sam
w obliczu nieba. Ta zupełna
samotność, która mogłaby
z czasem zahartować charaktery,
spłycała je wszakże z początku.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978,
s. 73.

5.

Na tych krańcach samotności
wreszcie nikt nie mógł
spodziewać się pomocy sąsiada
i każdy pozostawał sam ze swoją
troską. Jeśli któryś spośród nas
próbował przypadkiem zwierzyć
się lub powiedzieć coś o swym
uczuciu, wszelka odpowiedź, jaką
otrzymywał, najczęściej go raniła.
Zdawał sobie wówczas sprawę,
że jego rozmówca i on nie mówią
o tym samym.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978,
s. 73–74.

6.

« Następnym okresem był dla Ramberta zarazem najłatwiejszy i najtrudniejszy. Był to okres odrętwienia. Odwiedził już wszystkie urzędy, poczynił wszelkie kroki, od tej strony wyjścia były na razie zamknięte. Błąkał się więc od kawiarni do kawiarni. Siadał rano na tarasie przy szklance letniego piwa, czytał gazetę z nadzieją, że znajdzie w niej jakiś znak bliskiego końca choroby, patrzył na przechodniów ulicznych, odwracał się z niesmakiem od wyrazu smutku na ich twarzach i przeczytawszy po raz setny szyldy sklepów z przeciwką, reklamy znanych aperitifów, których już nie podawano, wstawał i szedł żółtymi ulicami miasta. Przenosząc się samotnie z kawiarni do kawiarni, a stamtąd do restauracji, mógł dobrać do wieczoru.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978, s. 100.

7.

☞ Takie było przynajmniej zdanie doktora Rieux, kiedy czytał w gazetach lub słyszał przez radio wołania i słowa otuchy, które świat przekazywał zadżumionemu miastu. Razem z pomocą przysyланą powietrzem i lądem, co wieczór, litujące się czy pełne podziwu komentarze radia lub prasy spadały na samotne miasto.

Albert Camus, *Dżuma*, przeł. J. Guze, 1978, s. 122.

Ćwiczenie 4

Opisz postawy ludzkie przyjmowane wobec dżumy. Napisz, postawa którego z bohaterów jest ci najbliższa.

Bohater	Postawa
Bernard Rieux	
Jean Tarrou	
Cottard	
Raymond Rambert	

Ćwiczenie 5

Opisz sposób przeżywania samotności każdego z podanych bohaterów.

Bohater	Przeżywanie samotności
Bernard Rieux.	
Jean Tarrou	
Joseph Grand	
Cottard	
Ojciec Paneloux	
Raymond Rambert	

Ćwiczenie 6

Wskaż analogię między Syzyfem a Bernardem Rieux.

Ćwiczenie 7

Opisz koncepcję człowieka ukazaną w *Dżumie*.

Ćwiczenie 8

Scharakteryzuj wybranego bohatera *Dżumy* w kontekście egzystencjalistycznej koncepcji bytu.

Praca domowa

Napisz rozprawkę, w której na podstawie *Dżumy* Alberta Camusa i dwóch innych tekstów literackich rozważysz problem: Co jest ważniejsze – szczęście jednostki czy ludzkości?

Dla nauczyciela

Autorka: Marzenna Śliwka

Przedmiot: Język polski

Temat: Samotność bohaterów *Dżumy* w kontekście filozofii egzystencjalnej

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2) rozumie różnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

38) Albert Camus, *Dżuma*;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- charakteryzuje bohaterów *Dżumy* Alberta Camusa,
- opisuje postawy bohaterów powieści wobec epidemii,
- opisuje koncepcję człowieka ukazaną w *Dżumie* w kontekście idei egzystencjalizmu,
- dostrzega powiązania między mitycznym Syzyfem a Bernardem Rieux
- redaguje tekst o charakterze argumentacyjnym, odpowiadając na pytanie: Co jest ważniejsze – szczęście jednostki czy ludzkości?

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Samotność bohaterów *Dżumy* w kontekście filozofii egzystencjalnej”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o wypowiedzi na temat:

- a) Czym jest dla Was samotność?
- b) Jakie są przyczyny samotności człowieka?
- c) Co może być skutkiem tego, że człowiek czuje się samotny?

Uczniowie zabierają głos, a nauczyciel podsumowuje wszystkie wypowiedzi. Zwraca uwagę na fakt, że istotą bycia samotnym jest brak poczucia więzi emocjonalnej z innymi ludźmi.

Można też odwołać się do sytuacji pandemicznej i zapytać, jak uczniowie radzą sobie z poczuciem samotności wywołanym przymusową izolacją.

Faza realizacyjna:

1. **Praca w parach.** Uczniowie mają za zadanie znaleźć w Internecie kilka sentencji na temat samotności. Chętni czytają przykłady. Nauczyciel cytuje fragment wypowiedzi: „Samotność jest przyjemnością dla tych, którzy jej pragną, i męką dla tych, co są do niej zmuszeni” (W. Tatarkiewicz). Uczniowie dzielą się swoimi przemyśleniami, odwołując się do własnych doświadczeń, obserwacji i lektury.

2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel prosi, aby w parach wykonać polecenie 1 i 2 z sekcji: „Mapa myśli”. Niektórzy uczniowie prezentują propozycje odpowiedzi, a pozostali ustosunkowują się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby udziela informacji zwrotnej.
3. **Praca indywidualna.** Uczniowie wykonują ćwiczenie 1 i 2, a następnie zostają omówione propozycje rozwiązań.
4. **Praca w grupach.** Nauczyciel dzieli klasę na sześć grup. Każda z grup losuje nazwisko jednego z bohaterów: Bernard Rieux, Raymond Rambert, Jean Tarrou, Joseph Grand, Ojciec Paneloux, Cottard. Poszczególne grupy wykonują na osobnych kartach ćwiczenia 3, 4, 5 i 8 (sekcja: „Sprawdź się”), koncentrując się wyłącznie na jednym bohaterze. Warto, aby uczestnicy przygotowali cytaty, korzystając z powieści Camusa (inne niż przytoczone w ćwiczeniu w sekcji „Sprawdź się”). Po upływie określonego czasu wszystkie karty zostają powieszone w widocznym miejscu, a lider prezentuje efekty pracy grupy. Nauczyciel zadaje pytania, ewentualnie prosi członków grup o uzupełnienie wypowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Po wysłuchaniu prezentacji uczniowie samodzielnie budują wypowiedź argumentacyjną na temat: *Postawa którego z bohaterów jest Ci najbliższa?* Nauczyciel prosi chętnych uczniów o przedstawienie swojego zdania. W tym miejscu warto również zadać pytanie: *Który z zaprezentowanych bohaterów przypomina Wam postać mitologiczną (Syzyfa)? Dlaczego?*

Praca domowa:

1. Wybierz jeden z tematów i zredaguj wypowiedź argumentacyjną:
 - a) Na podstawie *Dżumy* Alberta Camusa i dwóch innych tekstów literackich rozważ problem: Co jest ważniejsze – szczęście jednostki czy ludzkości?
 - b) Na podstawie *Dżumy* Alberta Camusa, wybranego filmu i własnych obserwacji wypowiedz się na temat: Człowiek w świecie ogarniętym zarazą.

Zadanie dodatkowe (dla chętnych): Przeczytaj *Miasto ślepców* José Saramago. Zwróć uwagę na postawy bohaterów wobec epidemii. Zastanów się nad analogią między utworem Saramago a utworem Camusa.

Materiały pomocnicze:

- *Metodyka literatury*, tom 1 i 2, Warszawa 2001.
- Waleria Szydłowska, *Camus*, Warszawa 2002.
- Albert Camus, *Dżuma*, Warszawa 2017.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimediami „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.

